

tím, že nejde o právní ustanovení všeobecně závazná, nýbrž jenom o zvláštní poměr občanů k podniku státní pošty. (Obdobná úmluva o přepravě zboží po železnicích byla však vyhlášena ve Sbírece zák. a nař. pod č. 140 z r. 1928, stejně úmluva o přepravě cestujících a zavazadel pod č. 142.)

III. Změna a zánik platnosti s. m. Má-li se měniti m. s. zejména prodloužití její platnost přes dobu původně ujednanou, jde vlastně o smlouvu novou, a je třeba zachování všech kompetencí a formalit jako při smlouvě nové. Ovšem zde někdy původní smlouva obsahuje zjednodušené formality pro svou změnu, srov. na př. čl. 26 paktu Společnosti Národů, podle kterého možno souhlas se změnou, kterou schválila většina tam stanovená, projevití mlčky, t. j. neodmítnutím; s odmítnutím je tu spojeno vystoupení ze Společnosti Národů. Praxe vykládá — podle mého názoru bez námitky — ustanovení to tak, že ke změně paktu není třeba souhlasu N. S. (ani v případě, že by náš stát resp. jeho zástupce ve Společnosti Národů s ní výslovně souhlasil, t. j. patrně se předpokládá, že souhlas s budoucími změnami paktu projevilo N. S. již předem do zásoby souhlasem s původním paktem (resp. jeho čl. 26). Podobně je tomu, má-li se platnost smlouvy — jak bývá obvyklé — prodloužití mlčky tím, že se nedá výpověď v ujednané lhůtě.

Rovněž nevyžaduje se souhlasu N. S., má-li se smlouva (jejíž ratifikace vyžaduje jeho souhlasu) rozvázati výpovědí s naší strany; to plyne nepochybně z ustanovení § 64, č. 1, úst. list., podle kterého je souhlasu N. S. třeba jen ke vzniku smlouvy (srov. ustanovení § 64, č. 8, o jmenování úředníků a contr. pensionování). Podobně by tomu bylo na př. s vystoupením ze Společnosti Národů a jiných mezinárodních organizací. Mohlo by si tu N. S. souhlas vyhraditi při schvalování ujednané smlouvy? (Srov. Kraus l. c. str. 344, pozn. 10., který upozorňuje, že ve známém ujednání z 19. III. 1931 o celní unii německo-rakouské bylo výslovně vymíněno, že výpověď je možná jen na základě zákona státu výpověď dávajícího.) Nepokládám takovou výhradu s hlediska ústavního práva za možnou — nanejvýše v případě, že by byla vyhrazena již přímo v m. s. nebo v zákoně ji uvádějícím ve vnitrostátní působnost; pouhá resoluce N. S. tohoto obsahu měla by tu (jako jiné

podobné resoluce) jen politický význam; ostatně nepochybuji, že by vláda z politických důvodů ve vážných věcech, na př. vystoupení ze Společnosti Národů si vyžádala vhodnou formou (na př. sdělením v zahraničních výběrech sněmoven) souhlas N. S. k takovému kroku.

Literatura.

Hobza: „Úvod do mezinárodního práva mírového“, I., Praha 1933; Weyr: „Soustava čl. práva státního“, 2. vyd., Brno 1924; Schranil-Janka: „Verfassungsgesetze“, I., Praha 1934; Křivák v knize: „Československý prezident republiky“, Praha 1934, Orbis; Kraus ve sborníku: „Handbuch des Deutschen Staatsrechts“, II., Tübingen 1932; Barthélemy-Duez: „Traité de droit constitutionnel“, Paris 1933; Vošta: „Několik poznámek k otázce vnitrostátní platnosti mezinárodních smluv v Československé republice“, Pocta Háchova, 1932; Peška: „Čsl. ústava a zákony s ní souviselé“, Praha 1935.

Václav Joachim.

Smlouvy mírové.

Zkratky: — Versailleská mírová smlouva (spojených a sdružených států s Německem) ze dne 28. VI. 1919 = V. m. s.; Saint-Germainská mírová smlouva (s Rakouskem) ze dne 10. IX. 1919 = S. G. m. s.; Trianonská mírová smlouva (s Maďarskem) ze dne 4. VI. 1920 = T. m. s.; Neuillyská mírová smlouva (s Bulharskem) ze dne 27. XI. 1919 = N. m. s.; Lausannská mírová smlouva (s Tureckem) ze dne 24. VII. 1923 = L. m. s.; Pakt o Společnosti Národů = P. S. N.

Obečná povaha m-ých smluv z r. 1919 až 1923. Pařížská mírová konference, která zahájila své práce dne 12. I. 1919, měla před sebou nejenom obecné politické problémy mimořádného významu, nýbrž i právní otázky, úplně neznámé konferencím z dob minulých. Během XVII. a XIX. stol. uplatňovala se také tendence územního uspořádání Evropy, zvláště pokud šlo o statut německé říše v měřítku obecném, nikoli cestou separátních ujednání. Takové povahy byly právě m. s., vypracované na Westfálském kongresu r. 1648 nebo na Vídeňském r. 1815. I v tuto dobu uznávalo se, že pokud jde o územní otázky, v určitých případech měla se realizovati vše-evropská kontrola a že právní problém není vyčerpán ryze smluvním poměrem států cedentů a států cessionářů. Stejný pořádek se uplatňuje i při určení územního statutu Turecka (r. 1856 a r. 1878), kdy rovněž nejde o pouhé jednání dvou smluvních stran, nýbrž o nové územní uspořádání na

Blízkém Východě v souhlasu s požadavkem „evropského koncertu“. Tyto tendence měly však před světovou válkou ryze nahodilý ráz, byly jenom výrazem právní zásady, že mezinárodnímu právu je cizí čistý individualism římského práva a že v poměrech mezistátních nejde o absolutní protiklad mezi rámcovými obecnými normami, které ponechávají širokou volnost destinátorům právních předpisů a normami konkrétními (smluvními akty v užším slova smyslu), nýbrž že jde o tendenci propůjčiti i konkrétním jednáním slavnostní formu aktů, jež jsou výronem vůle celého mezinárodního společenství nebo mají aspoň povahu „evropského mezinárodního práva“. Tato tendence se vysvětluje tím, že v poměrech mezistátních nejde normálně o abstraktní a obecný pojem destinátora normy, nýbrž o zjev konkrétní a individuální a o speciální problém prostorové a personální státní výsosti, která má vždy i stránku mezinárodní.

To, co bylo výjimečným zjevem v mezinárodním právu před světovou válkou, nabývá povahy pravidelného mezinárodního zřízení po světové válce. Hierarchicky vyšší nebo „ústavní“ normou nového mezinárodního právního řádu je prohlášení povinností pro členské státy Společnosti Národů nejenom respektovati, ale i hájiti územní nedotknutelnost a politickou nezávislost každého jiného členského státu (čl. 10 P. S. N.).

V souvislosti s obsahem této vyšší normy povstává otázka určité rovnováhy mezi plněním této povinnosti a úpravou nového evropského územního statu quo. Základním bodem m-ých smluv je právě uvedení v soulad individuálního bytí jednotlivých států s existencí států v jejich pospolitosti. Není divu, že právě tvůrce P. S. N., americký prezident Wilson, byl na Pařížské mírové konferenci rozhodným obráncem nového územního rozdělení Evropy. Stejně v určité míře bylo i stanovisko Spojených Států, které přes zamítnutí m-ých smluv a P. S. N. v Berlínské bilaterální smlouvě s Německem (r. 1921) uznaly za nutné zdůrazniti platnost norem, upravujících ozbrojení Německa, stejně jako i vojenskou okupaci části německého území. Uznání nejenom konkrétního, nýbrž i obecného významu nového stavu věcí v Evropě vysvětlují také speciální ustanovení m-ých smluv, která se týkají demilitarisace určitých

pásem nebo stanovení sankcí nebo zajištění bezpečnosti nových států respektováním národnostního principu a také příznivými podmínkami pro ni ve smyslu zeměpisném a strategickém. Se stanoviska však ryze právního zvláštní význam má zdůraznění prvenství mezinárodního právního řádu, což dochází svého výrazu v tom, že některé státy nemohou volně disponovati svou samostatností, naopak je stanovena v tomto případě kompetence nadstátních mezinárodních orgánů (takové je postavení Rakouska podle čl. 80 V. m. s. a čl. 88 S. G. m. s. nebo Maďarska podle čl. 73 T. m. s.). Se stanoviska normativního je vytvořena celá soustava záruk pro nový územní status quo.

Otázka územní nedotknutelnosti každého členského státu S. N. je otázkou obecnou a sankce v případě porušení této normy mohou míti povahu kolektivní exekuce (čl. 16 P. S. N.). Tím jest vytvořena v pozitivním právu záruka pro každý stát v jeho individuální osobní hodnotě a tím soustava m-ých smluv zdůrazňuje nejenom jednotnost a prvenství mezinárodního řádu, nýbrž i princip, že respektování států v jejich vzájemných poměrech nemá již povahy ryze deklarativní a nedokonalé normy — „ius imperfectum“ — nýbrž normativního předpisu, opírajícího se o sankce ve formě kolektivního donucení.

Normy „ústavního“ významu v m-ých s-ách. Pakt o Společnosti Národů. V text V. m. s., S. G. m. s., T. m. s. a N. m. s. je vtělen P. S. N. Jím byl zřízen svérázný spolek států, jenž má otevřený ráz. Tento spolek má stálé orgány, jeho základní předpisy mají rámcovou povahu, zásadně připouštějí možnost uplatňovati prohlášené jím právní předpisy i v užším kruhu členských států. Jde o zřízení dílčího mezinárodního právního řádu, který má tendenci k světovému rozšíření. Ideologickým podkladem tohoto sdružení států je uznání hodnoty individuálního státního elementu v mezinárodním životě a v souvislosti s tím i hodnoty obecné bezpečnosti a obecného míru. Orgány Společnosti Národů mají kompetence: a) v oboru normotvorném, b) v oboru správním, c) v oboru procesním v nejšířím slova smyslu a konečně d) v případě porušení práva i v oboru exekučním. 4 zásady mají význam hierarchicky vyšších norem: a) vzájemná záruka politické nezávislosti a územní nedotknutelnosti (čl. 10 P. S. N.), b) povinnost států zásadně likvidovati spory pokojnou cestou (čl. 12), c) uznání,

že každá válka nebo nebezpečí války dotýká se celé S. N., jejíž povinnost jest učiniti opatření k zachování míru (čl. 11 P. S. N.) a konečně d) organizace kolektivních donucovacích opatření v případě porušení Paktu. Prohlášením těchto nových „ústavních“ předpisů je překonána stará ryze egocentrická soustava mezinárodního práva, zároveň zdůrazňuje se ve smyslu obsahovém organické spojení mezi m-ými s-ami a P. S. N. a zároveň i primát P. S. N. v poměru k jiným speciálním předpisům m-ých smluv.

Ve smyslu formálním P. S. N. nesplyvá s jinými ustanoveními m-ých smluv a vyjadřuje myšlenku, že existují vyšší normy, které stanoví pořádek a formu pro tvorbu obecných a konkrétních norem a že zároveň tato tvorba nesmí odporovati „ústavním“ zásadám P. S. N. (zvláště čl. 10). Tím se vysvětluje i skutečnost, že zakládajícími členy S. N. byly nejenom státy „spojené a sdružené“, nýbrž i státy neutrální (čl. 13). Jediné vzhledem k právní skutečnosti prvenství P. S. N. dá se odůvodniti i možnost projednávati v lůně Společnosti Národů otázky, vztahující se k přezkoumání (revisi) smluv, jež se staly „nepoužitelnými“ nebo mezinárodních poměrů, které by mohly ohrožovati světový mír (čl. 19 P. S. N.). (Srov. dále heslo „Společnost Národů“.)

Zřízení mezinárodních orgánů a stanovení jejich kompetence při konkretisaci předpisů m-ých smluv. Pro m. s. je typickým nikoli jenom přímé podrobení států kontrahentů normativním předpisům, ale i delegace se strany účastníků smluv určité široké kompetence v definitivním rozhodnutí nebo v provisorní správě určitých oblastí neb konečně i ve správě stálé Společnosti Národů ať velmocím, ať jednotlivým orgánům S. N., ať orgánům speciálně zřízeným a majícím zvláštní příslušnost. Vystupovala-li jako orgán, zajišťující plnění Vídeňské m. s., Svátá Aliance po r. 1815 nebo uplatňovala-li se v stejnou dobu pro řešení územních otázek v souvislosti s Pařížskou m-ou s-ou z r. 1783 mezi Anglií a Spojenými státy smíšená komise a rozhodčí soudy, stejná praxe ve větším měřítku se realizuje podle ustanovení m-ých smluv z r. 1919—1923.

1. V textu m-ých smluv v obecné formě se poukazuje, že řešení určitých otázek územního nebo hospodářského rázu spadá do příslušnosti Společnosti Národů (sem patří na př. rozhodnutí S. N. o osudu Eupen a Malmédy — čl. 34 V. m. s.; vykonávání prozatímní správy

v oblasti Saarské — čl. 49 V. m. s., příloha k čl. 50 — §§ 16, 35 a 36; vykonávání stálé ochrany nad svobodným městem Gdanskem — čl. 102, 103, 104 V. m. s.; rozhodnutí v případě sporu mezi Německem a jinými kontrahenty o obnovení platnosti bilaterálních smluv — čl. 289 V. m. s. a j.; srov. i čl. 69, 232, 241, 297 a j. S. G. m. s. nebo čl. 60, 215, 234, 281 a j. T. m. s. a jiných m-ých smluv).

2. V jiných případech (zvláště pokud jde o cese státního území) realizuje se delegace se strany účastníků m-ých smluv velmocím, které vystupují v úloze prozatímního mezinárodního orgánu při správě určitých oblastí (srov. cese Klajpedy-Memelu Německem ve prospěch „čelných mocností spojených a sdružených“ — čl. 99 V. m. s.; nebo německých osad — čl. 119 V. m. s.; nebo Rakouskem — západní a východní Halliče — čl. 27 a 91 S. G. m. s. atd.).

3. Věcná kompetence v některých případech výslovně uznána jednotlivým orgánům S. N. Rada S. N. jmenuje předsedu a členy vládní Saarské komise, určí dobu plebiscitu v této oblasti, řeší otázky hospodářského a finančního rázu v případě připojení této oblasti k Německu, stejně jako zaručuje bezpečnost vojenskými opatřeními při provedení plebiscitu atd. (§§ 17, 18, 34, 36, 37 a 39 k čl. 50 V. m. s.); zřizuje ústavu pro Gdansko a jmenuje tam vrchního komisaře (čl. 103 V. m. s.); vykonává ochranu národnostních menšin podle předpisů m-ých smluv (čl. 69 S. G. m. s.; čl. 60 T. m. s.; čl. 57 N. m. s.; čl. 44 L. m. s.), rozhoduje ve věci samostatnosti Rakouska (čl. 80 V. m. s., čl. 88 S. G. m. s.), nebo Maďarska (čl. 73 T. m. s.); kontroluje omezení zbrojení Německa (čl. 164, 213 V. m. s.), Rakouska (čl. 159 S. G. m. s.), Maďarska (čl. 143 T. m. s.) nebo Bulharska (čl. 104 N. m. s.); rozhoduje ve velmi četných problémech správní povahy, zvláště pokud jde o otázky loďní plavby, postavení cizinců, přístavů, dopravy atd. (čl. 280, 378 V. m. s., čl. 232, 330 S. G. m. s., čl. 215, 313 T. m. s., čl. 160, 247 N. m. s.).

Rada S. N. vystupuje i v úloze rozhodčího: určí hranice mezi Syrií a Irakem (čl. 3 L. m. s.), nebo vykonává funkce nadřízeného orgánu vůči smíšeným rozhodčím soudům a v případě, že strany ve sporu nemohou se dohodnouti, jmenuje přisedícího nebo člena těchto soudů (čl. 304 V. m. s., čl. 256 S. G. m. s., čl. 234 T. m. s. a čl. 188 N. m. s.). Rada S. N. jmenuje rozhodčí i v případě sporů, týkajících se použití v po-

hraničních pásmech Rakouska a Maďarska vodních cest, elektrické energie, nebo výkupu železničních tratí (srovn. čl. 309, 310, 320 a j. S. G. m. s., čl. 292, 304 a 310 T. m. s., čl. 47 a 49 L. m. s.).

4. Konečně podle m-ých smluv zřizují se i speciální mezinárodní orgány, které vykonávají velmi důležité funkce v oboru finančním nebo ve smyslu kontroly odzbrojení států poražených nebo v různých odvětvích mezinárodní správy.

a) Zvláštní význam má Mezinárodní organizace práce, ale v tomto případě nejde o konkretisaci ustanovení m-ých smluv, ale spíše o nový samostatný odbor mezinárodní správy pro zajištění „sociální spravedlnosti“ v poměrech vnitrostátních na základě však mezinárodním (srov. část XIII, čl. 387 a další V. m. s., část XIII, čl. 332 a d. S. G. m. s., část XIII, čl. 315 a d. T. m. s., část XII, čl. 249 a d. N. m. s.).

b) Velmi široká kompetence byla přiznána mezinárodním orgánům ve věcech finančních. Zvláště důležité byly funkce reparační komise, která měla stanoviti pro Německo výši náhrad za škody způsobené státům spojeným a sdruženým stejně jako zkoumati hospodářské zdroje a platební schopnosti Německa atd. (srov. čl. 231 a d. V. m. s., čl. 177 a d. S. G. m. s., čl. 161 a d. T. m. s., čl. 121 a d. N. m. s. Mezinárodní povahy však nemají úřady verifikační a kompenzační pro placení a vymáhání nepřátelských dluhů — jde o vnitrostátní orgány a o koordinaci jejich činnosti podle předpisů mezinárodních — čl. 72, 296 a přílohy k tomuto článku V. m. s.).

c) Pro určení hraničních čar byly vytvořeny speciální delimitační komise, jichž usnesení většinou hlasů mají býti závazná pro interesované strany (srov. určení hraniční čáry mezi Belgií a Německem — čl. 35; mezi Československem a Německem — čl. 83; mezi Polskem a Německem — čl. 87; mezi Gdanskem a Německem — čl. 101; mezi Německem a Dánskem — čl. 111 V. m. s., analogické ustanovení i v S. G. m. s., T. m. s., N. m. s. a L. m. s.).

d) Pro dopravu válečných zajatců a občanských internovaných osob do jejich vlasti byly zřízeny mezinárodní smíšené komise (čl. 215 V. m. s., čl. 161 S. G. m. s., čl. 144 T. m. s., čl. 106 N. m. s.).

e) Omezení německého zbrojení na souši, na moři a ve vzduchu má býti pro-

vedeno pod dozorem mezispojeneckých vojenských komisí. Tyto komise mají úřadovati na německém území s podporou německých odborníků s tím, že jejich vydržování má nésti Německo (čl. 203 a d. V. m. s., čl. 149 a d. S. G. m. s., čl. 133 T. m. s., čl. 94 N. m. s.).

f) Otázka vlastnictví při likvidaci nepřátelského majetku, otázka smluvních závazků, které vznikly před světovou válkou a celá řada jiných soukromoprávních sporů mezi příslušníky států spojených a států poražených mohly býti předmětem projednávání před smíšenými rozhodčími soudy, které se skládají ze dvou členů, jmenovaných vládami stran ve sporu a z předsedy, zvoleného po dohodě obou vlád. Rozhodnutí těchto soudů budou pokládána za konečná a závazná pro státy a jejich příslušníky (srov. čl. 304 a d. V. m. s., čl. 256 a d. S. G. m. s., čl. 239 a d. T. m. s., čl. 188 a d. N. m. s.).

g) Stálou povahu mají i mezinárodní orgány zabezpečující svobodu říční plavby. Sem patří: Rýnská centrální komise (čl. 355 V. m. s.), Labská mezinárodní komise (čl. 340 V. m. s.), Oderská mezinárodní komise (čl. 340 V. m. s.) a Dunajská mezinárodní komise (čl. 347 V. m. s., čl. 302 S. G. m. s., čl. 286 T. m. s., čl. 230 N. m. s.). Naopak provisorní charakter má mezinárodní komise pro zabezpečení užívání německých severních přístavů Československem (čl. 364 V. m. s.).

Normy m-ých smluv mající povahu konkrétních mimořádných předpisů. M. s. obsahují celou soustavu konkrétních předpisů, které ukládají státům poraženým nebo i jiným smluvním stranám speciální povinnosti ve smyslu: pati, facere, non facere. Nejde snad jenom o cese státního území. Naopak právě problém nabytí státního území zásadně byl upraven, pokud šlo o vznik nových států, ještě před tím, než mírová konference zahájila své práce. Pro Československo a Jugoslavii (stejně jako pro Polsko, pokud šlo o západní Halič) směrodatnou byla právní skutečnost rozpadnutí monarchie Habsburské a tím státní území bylo nabyto cestou prvotní nebo originární. Proto právě Československo se zúčastnilo jako stát, kterému přísluší i prostorová i osobní kompetence, mírové konference a proto právě vystupuje i jako smluvní strana v m-ých s-ách. Způsobnost k mezinárodním činům je předpoklad pro účast ve smluvním poměru a m. s. nemají pro Československo vý-

znam konstitutivní (srov. Buza, Scelle), nýbrž deklarativní. Podle svého obsahu m. s. upravují celou řadu důležitých problémů, které znamenají změny v platném právu.

1. Se stanoviska pozitivního práva státy disponují právem sebeurčení v tom smyslu, že mohou se vzdáti své samostatnosti a zříditi spolu s jinými státy spolkový stát nebo splynouti ve státě unitárním. S. G. m. s. a T. m. s. omezují tyto normální státní kompetence. Předpokládají prvenství mezinárodního právního řádu, S. G. m. s. prohlašuje: „Nezávislost Rakouska jest nezadatelná (inaliénable), ledaže by dala k tomu souhlas Rada Společnosti Národů. Rakousko se proto zavazuje, že se, pokud nesvolí řečená Rada, zdrží jakéhokoliv jednání, kterým by zadalo své nezávislosti, ať přímo či nepřímo . . .“ (čl. 88 S. G. m. s., srov. i čl. 80 V. m. s., srov. i čl. 73 T. m. s.).

2. Uznání je jednostranným státním aktem. Není v mezinárodním právu povinnosti uznati každý nový stát. O uznání rozhoduje každý stát autonomně. Podle m-ých smluv jest Německu uložena povinnost uznati Polsko a Československo, Rakousku a Maďarsku — Československo a Jugoslavii (toto uznání mělo by míti retroaktivní platnost, v textu smluv však není o tom zmínky, — srov. čl. 81, 87 V. m. s., čl. 46, 53 S. G. m. s., čl. 41, 48 T. m. s.).

3. Zásadně v platném mezinárodním právu uznává se princip smluvní autonomie stran. Státy mohly uzavíratí smlouvy bez jakéhokoliv omezení ve smyslu intervence třetích mocností. Stejně je tomu, pokud jde o plnění smluvních závazků. Naopak m. s. zrušují smluvní závazky Německa se Sovětským Ruskem (Brest-Litevskou m-ou s-u ze dne 3. III. 1918, stejně jako i jiná ujednání se sovětskou vládou) a ukládají Německu povinnost nejenom respektovati nedotknutelnost území bývalé ruské říše, ale i povinnost uznati předem dohody a úmluvy, které budou upravovati právní postavení států vzniklých na ruském území (čl. 116, 117 V. m. s., srov. i čl. 87 S. G. m. s.). Stejně je tomu při vztazích Německa (zvláště pokud jde o kapitulace) k Turecku a Bulharsku (čl. 155 V. m. s., srov. i čl. 88 S. G. m. s.).

4. M. s. zdůrazňují prvenství mezinárodního řádu i v tom směru, že některá ustanovení určují obsah vnitrostátních ústavních norem. Normy, které upravují postavení národnostních menšin, vý-

slovně stanoví, že Rakousko (event. Maďarsko a Bulharsko) se zavazují uznati ustanovení, týkající se ochrany národnostních menšin, „...za základní zákon, že žádný zákon, žádné nařízení ani žádný úkon úřední nebude v odporu nebo v nesouhlase s těmito ustanoveními a že žádný zákon, žádné nařízení ani žádný úkon úřední proti nim nebude míti moci“ (čl. 62 S. G. m. s. čl. 54 T. m. s., čl. 49 N. m. s.).

5. Svěráznou je i konstrukce mezinárodní odpovědnosti v m-ých s-ách. V. m. s. prohlašuje, že Německo a jeho spojenci jako původci jsou odpovědni za všechny ztráty a škody, jež utrpěly vlády spojené a sdružené a jejich státní příslušníci následkem války vnučené jim napadením se strany Německa a jeho spojenců. V. m. s. obsahuje detailní seznam deliktů spáchaných německým vojenským velením a civilní správou (čl. 23 a příloha I. k čl. 244 V. m. s.). Toto zdůraznění německé odpovědnosti odpovídá i platnému právu, rozdíl je spíše kvantitativní nežli kvalitativní. Jinou však mají povahu ustanovení m-ých smluv, která vzhledem k mimořádným porušením mezinárodního práva, během světové války se strany Německa, stanoví zásadu individuální trestné odpovědnosti německých státních orgánů a především císaře Viléma II. „pro nejhrubší urážku zásad mezinárodní mravnosti a posvátné autority smluv“ (čl. 227 a d. V. m. s.).

6. M. s. recipují starou anglo-saskou doktrínu, která byla v zásadním rozporu s panujícím názorem většiny evropských států o přerušení obchodních styků s „alien enemy“ a o možnosti konfiskace nepřátelského soukromého majetku. Tato opatření zůstávají v platnosti pro státy spojené (s výjimkou států Centrální Evropy pokud nabyly části území bývalého Rakouska-Uherska), naopak mají býti zrušena v Německu, Rakousku, Maďarsku a Bulharsku a příslušníkům spojeneckých států má býti pomoci speciálních verifikačních a kompenzačních úřadů zajištěna náhrada vzešlé jim škody (srov. čl. 297, 298 a příloha V. m. s., čl. 232, 233 a příloha T. m. s., čl. 177, 178 a příloha N. m. s.).

Normy m-ých smluv mající povahu konkrétních předpisů (pravidelný obsah m-ých smluv). V části, která odpovídá pravidelnému obsahu m-ých smluv XVIII. a XIX. stol., V. m. s., S. G. m. s., T. m. s. a N. m. s. určují nabytí státního území spojeneckými státy, upravují otázky plebiscitu (srov.

h. „Plebiscit“, opce (srov. h. „Opce), ve svérázné formě recipují nauku o sukcesi (srov. h. „Sukcese“), zřizují služebnosti (srov. zvláště pokud jde o Československo — zajištění volných pásem v severních německých přístavech, Hamburském a Štětínském — čl. 363, 364 V. m. s.; zajištění svobodného spojení s mořem Jaderským — čl. 322 S. G. m. s. a čl. 306—307 T. m. s., čl. 56 S. G. m. s.; demilitarisace dunajského pobřeží na jih od Bratislavy); řeší problémy obnovení platnosti mezinárodních smluv a speciálně smluv kolektivních (srov. čl. 282 a d. V. m. s., čl. 234 a d. S. G. m. s., čl. 217 a d. T. m. s., čl. 162 a d. N. m. s.) a organisují dopravní, celní a obchodní poměry mezi státy spojeneckými a Německem, Rakouskem, Maďarskem a Bulharskem (čl. 264 a d., čl. 321 a d. V. m. s., čl. 217 a d., čl. 284 a d. S. G. m. s., čl. 200 a d., čl. 268 a d. T. m. s., čl. 147 a d., čl. 212 a d. N. m. s.).

Garanění normy m-ých smluv. Odvozenou povahu mají normy garanční, které zaručují plnění závazků, plynoucích z m-ých smluv. Normy garanční mohou mít povahu speciální, zvláštní pro každý stát poražený, ale mohou také mít charakter obecný, pokud jde o záruky, které jsou v platnosti pro všechny členské státy S. N. (čl. 10 a čl. 16 P. S. N.). Speciální garanční normy vztahují se na okupaci levého rýnského pobřežního pásma na dobu 5, 10 a 10 let (čl. 428—432 V. m. s.) stejně jako demilitarisaci celého levého rýnského pobřeží a pásma v šíři 50 km na východ od Rýna (čl. 42—44 V. m. s.), nebo na omezení německého zbrojení na souši, na moři a absolutní zákaz zbrojení ve vzduchu (čl. 159 a d. V. m. s.). Stejný charakter mají i omezení zbrojení Rakouska (čl. 118 a d. S. G. m. s.), Maďarska (čl. 102 a d. T. m. s.) a Bulharska (čl. 64 a d. N. m. s.). Avšak porušení územních ustanovení m-ých smluv vyvolávají aplikaci obecných sankcí podle P. S. N. V lůně S. N. jest zaručena územní nedotknutelnost členských států a v důsledku útoku neb přepadení státu — účastníka m-ých smluv povstane otázka o použití sankce ve formě hospodářského a finančního bojkotu nebo konečně ve formě ultimae rationis — exekuční války (čl. 16 P. S. N.).

Jednotlivé m. s.: Versailleská m. s-a. mezi mocnostmi spojenými a sdruženými a Německem byla podepsána 28. VI. 1919 a byla ratifikována 10. I. 1920 (Sb. č. 507/1921). Podle V. m. s. Německo uznává zru-

šení trvalé neutralisace Belgie, ztrácí v její prospěch Moresnet a po plebiscitu Eupen a Malmédy, souhlasí se zrušením trvalé neutralisace Lucemburska, Francii ceduje Alsasko a Lotrinsko a uznává její vlastnictví uhelných dolů v Saarské pánvi, jejíž správa do r. 1935 byla svěřena S. N. Na jižní hranici ztrácí Německo ve prospěch Československa Hlučínsko, na východní postupuje Polsku část Západních Prus, část Pomoří, Poznaňsko a po plebiscitu část Horního Slezska. Z Gdanska bylo vytvořeno pod ochranou Polska a vyšším dozorem S. N. svobodné město. Na severovýchodě Německo ceduje spojeným velmocím Klajpedu (Memel), které bylo zabezpečeno v lůně Litvy zvláštní postavení pod ochranou S. N. Konečně na severní hranici, po plebiscitu, část Šlesviku připadla Dánsku (srov. čl. 31—114 V. m. s.).

Saint-Germainská mírová smlouva. S. G. m. s. byla podepsána 10. IX. 1919 a byla ratifikována 16. VII. 1920 (č. 508/1921 Sb.). V úvodní části výslovně se prohlašuje, že „... čelné mocnosti spojené a sdružené uznaly stát československý, do jehož území je vtělena část území... (Rakouska-Uherska)... za stát svobodný, nezávislý a spojenecký“. V textu však smlouvy se mluví o tom, že Rakousko se vzdává všech práv a právních titulů na území, která jsou uznána podle S. G. m. s. za část československého státu (čl. 54 S. G. m. s.). S hlediska právního úvodní část S. G. m. s. má větší normativní význam nežli čl. 54. Existence státu znamená nejenom existenci právního suverenního řádu, ale i uplatnění jeho v určitých prostorových mezích a Rakousko (nový stát!) nemohlo se vzdáti toho, co mu vůbec nepatřilo. Stejný rozpor je i pokud jde o právní statut Jugoslavie (srov. úvodní část a čl. 47 S. G. m. s.). Pokud jde o Československo a Jugoslavii S. G. m. s. jenom potvrzuje územní změny v důsledku rozpadu bývalé monarchie habsburské. K Rumunsku podle S. G. m. s. bylo připojeno vévodství Bukovinské, k Polsku, podle speciální dohody s velmocemi, západní Halič, Jugoslavii bylo potvrzeno připojení Bosny, Hercegoviny, větší části Dalmacie a po plebiscitu v Celovci poslední oblast zůstala Rakousku. K Itálii je připojena část jižních Tyrol, Gorice, Gradiška, Istriie, Zadar a několik menších ostrovů dalmatských (čl. 36—61 S. G. m. s.).

Trianonská mírová smlouva. T. m. s. byla podepsána 4. VI. 1920 mocnostmi

spojenými a sdruženými s Maďarskem a byla ratifikována dne 26. VII. 1921 (č. 102/1922 Sb.). Stejně jako i S. G. m. s. znamená uznání rozpadu monarchie Rakousko-Uherské. Přes to, že v úvodní části T. m. s. není zmínky o vzniku nových států, má povahu deklarativní. T. m. s. jenom potvrzuje vznik státu Československého a Jugoslávského revoluční cestou. Maďarsko uznává sjednocení Slovenska a Podkarpatské Rusi se zeměmi historickými. Uznává i připojení království Chorvatského se Slavonií a s částí Banátu k Srbsku, ztrácí vůči Rumunsku Sedmihradsko a druhou část Banátu a vzdává se všech práv na Rjeku (čl. 41—53 T. m. s.).

Neuillyská mírová smlouva. N. m. s. mezi mocnostmi spojenými a sdruženými a Bulharskem byla podepsána 27. XI. 1919 a byla ratifikována dne 9. VIII. 1920 (č. 274/1922 Sb.). N. m. s. jenom v nepatrné formě mění hranici mezi Jugoslavií a Bulharskem, u řeky Timoku v Macedonsku. S Řeckem a Rumunskem zůstává v platnosti hranice z r. 1913, která byla stanovena po druhé balkánské válce Bukurešťským mírem (čl. 36—48 N. m. s.).

Lausanneská mírová smlouva. Sèvreská mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými a sdruženými byla podepsána dne 10. VIII. 1920, nebyla však ratifikována v důsledku tureckého revolučního hnutí a vytvoření nové vlády v Asijském Turecku. Teprve dne 24. VII. 1923 byla podepsána v Lausanne mírová smlouva, která znamenala vytvoření čistě národního státu z turecké říše. Turecku zůstaly: východní Thracie, Drinopol a Cařihrad v Evropě, avšak v Asii jenom část Přední Asie, kdežto Mesopotamie, Syrie, Palestina a část Arabie odevzdávají se spojeneckým velmocím. Ostrovy v Egejském moři jsou připojeny k Řecku, s výjimkou Dodekanezu, který připadl Itálii. Jenom dva ostrovy Imbros a Tenedos v blízkosti Dardanel zůstaly Turecku.

Zvláštní význam má speciální deklarace, která upravuje plavbu obchodních a válečných lodí přes Dardanely a Bospor, a zároveň zřizuje demilitarisované pásmo kolem úžin, široké 15—20 km.

Revise m-ých smluv. Čl. 19 P. S. N. prohlašuje pod vlivem Wilsonovy doktriny o „flexible guarantee“, že Shromáždění může čas od času vyzvat členy Společnosti, aby znovou přezkoumali smlouvy, jež se staly nepoužitelnými a mezi-

národní poměry, jejichž další trvání by se mohlo státi nebezpečným pro světový mír. — Výklad tohoto článku může mít jenom taxativní povahu. Zásadně soudní a správní mezinárodní orgány jsou vázány psaným právem — *ius scriptum*, což znamená právo smluvní. Vůbec se stanoviska i pozitivní (Anzilotti, Strupp) i normologické (Verdross, Kunz) doktriny nejvyšší mezinárodní normou je princip: *pacta sunt servanda*. Proto právě je úplně odůvodněný názor výboru právníků, který dal posudek o čl. 19 P. S. N. v r. 1920 v následujícím smyslu;

a) Shromáždění S. N. není oprávněno měniti jakékoliv smlouvy, jelikož změna smlouvy přísluší výhradně smluvním státům samým;

b) P. S. N., vycházející ze zásady nehlubší úcty k závazkům vyplývajícím ze smluv, přiznává v čl. 19 Shromáždění právo vyzvat (franc. — „inviter“ — „zváti“, angl. „advise“ — „raditi“) členy S. N., aby se přikročilo k revisi určitých mezinárodních ustanovení.

c) Že k výzvě tohoto druhu může dojít, stávají-li se smlouvy neproveditelnými, což znamená, že materiální nebo mravní podmínky, jež tu byly v době uzavření smlouvy doznaly postupem doby tak pronikavých změn, že by další provádění těchto smluv odporovalo požadavkům rozumu, nebo v jiném případě, kdyby se utvářela mezinárodní situace, jež by mohla ohroziti všeobecný mír;

d) a že v tomto případě má Shromáždění zjistiti, zdali tu je některý z těchto předpokladů (srov. Actes de la IIIème Assemblée, 1921, Séances plén., 466).

Literatura.

(právníká analýsa m-ých smluv neexistuje, převahu mají spisy historicko-politické neb pamětní): Angell N.: *The peace treaty and the economic chaos of Europe*, 1919; Baker R. S. Grayson: „What Wilson did at Paris“, 1919; Baker R. S.: „Woodrow Wilson and World Settlement“, vol. I-III, 1923; Bainville: „Les conséquences politiques de la paix“, 1920; Barthou L.: „Le traité de paix“, 1919; Baruch B. M.: „The making of the reparation and economics sections of the treaty“, 1920; Bérard: „La paix française“, I, 1919; Bourgeois: „Le traité de Versailles“, 1919; Braun: „Der Friede von Versailles“, 1919; Brockdorff-Rantzau: „Dokumente“, 2°, 1922; Coppola: „La pace democratica“, 1921; Dacher: „Le traité de paix mis à la portée

de tous“, 1920; Dillon E. J.: „The Peace Conference“, 1919; Dolle: „Das materielle Ausgleichsrecht des Versailler Friedensvertrages“ 1925; Gerber: „Die Beschränkung der deutschen Souveränität nach dem Versailler Vertrage“, 1927; Gidel et Barrault: „Le traité de paix avec l'Allemagne du 28 juin 1919 et les intérêts privés“, 1921; Goldschmidt und Zander: „Die Rechte Privater im Deutschen Friedensvertrage“, 1920; Guéchoff et Tsokoff: „Mémoire adressé à la Conférence de la Paix“, 1919; Hanotaux: „Le traité de Versailles du 28 juin 1919“, 1919; Harris: „The peace in the making“, 1919; v. Hoffmannsthal: „Der deutsche und der österreichische Friede“, 1920; House and Seymour: „What really happened at Paris“, 1921; House: „The intimate Papers“, vol. III., IV., 1928; Hunter-Miller: „The Drafting of the Covenant“, vol. I-II, 1928; Hunter-Miller: „My Diary“, vol. I-XXII, 1931; Isay: „Die privaten Rechte und Interesse im Friedensvertrag“, 2°, 1921; Keynes: „Economic consequences of the Peace“, 1919; Klein: „Der Friedensvertrag mit Deutschösterreich“, Handbuch der Politik, II., 1920, 338; Lansing: „The Peace negotiations. A personal narrative“ 1921; Laszlo: „Das verstümmelte Ungarn“ 1922 (tendenční spis); Lévy: „La juste paix ou la vérité sur le traité de Versailles“, 1920; Linnebach: „Die Entmilitarisierung des Rheinlandes und der Vertrag von Locarno“, 1927; Marin: „Le traité de Paix“, 1920; Melchior: „Deutschlands finanzielle Verpflichtungen aus dem Friedensvertrage“, 1920; Meurer: „Die Grundlagen des Versailler Friedens und der Völkerbund“, 1920; Niemeyer-Strupp: „Die Friedensschlüsse 1918—1921“, Jahrbuch des Völkerrechts, VIII, 1922; Pillet: „Le traité de Versailles“, 1919; Rödiger und Kraus: „Chronik der Friedensverhandlungen“, 1920; Rosenbaum: „Der Vertrag von Versailles“, 4°, 1921; Ströhle: „Von Versailles bis zur Gegenwart“, 1931.; Tardieu: „La paix“, 1921; Temperley: „History of Peace Conference“, vol. I-VI, 1920—1924; Zimmermann: „Očerki novago međunarodnago prava“, 2°, 1924; Zitelmann: „Rußland im Friedensvertrag von Versailles“, 1920. Srov. i Fisher, Mettgenberg, Grau, Endres, Henningsen, Müller-Mackens, Held, Scholz, Alnor, Gmelin, Franz, Lederle, Crusen ve Wörterbuch des Völkerrechts, III., 1926, 36—142.

Dokumenty: Bericht über die Tätigkeit der deutschösterreichischen Friedensdelegation in St. Germain en Laye, Bd. I-II, Wien 1919; Les Négociations de la paix hongroise, vol. I-II, Budapest 1921; Traité de Versailles 1919; Séance de remise du traité 7 mai 1919; Réproduction intégrale du texte officiel du traité; Séance de signature du traité, 28 juin 1919; Séance de la chambre des députés, 30 juin 1919, Paris 1921.

† M. A. Zimmermann.

Smlouvy veřejné

viz Akt správní.

Sociální pojištění.

I. Úvod. II. Pojištění úrazové. III. Pojištění nemocenské. IV. Pojištění invalidní, starobní a pro případ úmrtí. V. Pojištění pensijní soukromých zaměstnanců ve vyšších službách. VI. Pojištění hornické. VII. Pojištění železničních zaměstnanců. VIII. Pojištění (zajistění) poštovních zaměstnanců. IX. Pojištění zaměstnanců čsl. tabákové režie. X. Pojištění nemocenské veřejných zaměstnanců. XI. Pojištění pro případ nezaměstnanosti. XII. Pojištění (invalidní a starobní) osob samostatně hospodařících. XIII. Státní starobní podpory. XIV. Finanční systémy sociálního pojištění.

I. Úvod.

1. S. p. je součástí zákonodárství dělnického. Dělnické zákonodárství dělí se na dvě velké větve:

a) zákonodárství ochranné, které dbá o zaměstnance v době, kdy jest zaměstnán, chrání ho jako slabšího kontrahenta v pracovním poměru proti způsobu práce, jenž by ohrožoval jeho zdraví;

b) zákonodárství pojišťovací, které pečuje o dělníka v době, kdy tento není zaměstnán, ať proto, že není schopen práce pro nějakou vadu tělesnou anebo duševní, či proto, že pro něho není zaměstnání.

O zákonodárství ochranném, jež v podstatě omezuje „svobodu“ pracovní smlouvy — zákaz práce dětí, zákaz práce žen a mladistvých dělníků pod zemí, zákaz práce noční a nedělní, omezení pracovní doby, příkaz dovolené, zákaz výplaty mzdy ve zboží a pod. — bylo mluveno v příslušných částech tohoto Slovníku.

V následujících státech bude pojednáno o zákonodárství pojišťovacím.

2. S. p. a soukromé pojištění. Pojištění vůbec jest zařízení, kterým pojištěný jednotlivec přenáší určité riziko se sebe na širší bedra kolektivity (riziko předčasného úmrtí, riziko živelní pohromy a pod.).

Také s. p. má tento účel. Oproti soukromému pojištění s. p. má však některé odchylné charakteristické znaky.

Především jest v něm omezen okruh pojištěnců. Kdežto soukromé pojištění jest přístupno každému, kdo chce sjednati pojistnou smlouvu a s nímž nositel pojištění ji chce sjednati, s. p. se vztahuje zpravidla na příslušníky vrstev, jejichž hospodářská existence závisí převážně nebo výlučně na důchodu pracovním.

Riziko, které má býti kryto s-ím p-m jest skutečnost, jež znemožňuje pojištěnci docílení pracovního důchodu. Jak bylo již shora řečeno, může tato skutečnost spo-